

Uit de vereniging:

- Blz. 2 De wolf op de stoep?
- Blz. 4 Fietstocht op Hemelvaartsdag
- Blz. 6 Jaarvergadering Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal
- Blz. 7 Nieuwe themawandeling in Beesel
- Blz. 8 Schenkingen
- Blz. 8 Jaarprogramma Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal en MHVS
- Blz. 8 Open dag MHVS

Overige artikelen:

- Blz. 9 Een migrant in het Swalmdal
- Blz. 10 Van hot nao haar door 't Zjwaams Waordebook (38)
- Blz. 11 Van drankpak naar toiletpapier
- Blz. 12 Lag er ter plaatse van de Romeinse Swalmovergang een brug?
- Blz. 15 Kroniek van Swalmen, januari, februari en maart 2016
- Blz. 17 Uit de oude doos
- Blz. 18 Over klokken gesproken: 'wat is een reguleur en wat is een paardjesklok'
- Blz. 19 Natuurtuin Asselt
- Blz. 22 Wat is het Aezelproject?
- Blz. 23 Tjidsreis
- Blz. 24 Meis
- Blz. 24 Groenstrook naast de Robijn te Swalmen
- Blz. 25 Mien eerste Zjwaams
- Blz. 26 Een half jaar dwangarbeid en heel veel geluk: 26 november 1944–26 mei 1945 (2)

Foto's aangeleverd door:

Gerry Nijssen-Severens	blz. 2, 24, 25
Hans Simons	blz. 4, 5, 15, 16, 24
Foto Peter Bors	blz. 6, 7
Jos Alers	blz. 9
Toine Wuts	blz. 11, 12
Wiel Luys	blz. 13
Guus Boots	blz. 14
Serge Giesberts	blz. 15
Lei Timmermans	blz. 17
Walther Brouns	blz. 18, 19
Harry Cuypers	blz. 21

Rectificatie: In Biejeingezeumerd 2016-1 is de auteur van 'Etalageproject grofkeramische industrie in Reuver' per abuis verkeerd vermeld. Dit moet zijn Geert Fransen.

Uit de vereniging:

De wolf op de stoep

Gerry Nijssen-Severens

Op woensdagavond 20 april werd bij Emmaus Perspectief op Genoenhof in Swalmen, door rond de 25 geïnteresseerden aandachtig geluisterd naar de lezing van Wim Tegels over de wolf.

Na de inleiding van Toine Wuts ging Henri Smeets kort in op het historisch perspectief van de wolf in de directe omgeving in Swalmen.

In 1815 vonden er volkstellingen plaats. In die tijd leefde de wolf nog in onze omgeving, in een totaal ongerept landschap. De plaats Roermond telde in die tijd 4.000 en Venlo 6.000 inwoners. Er was weinig infrastructuur, het landschap was volkomen natuurlijk (o.a. moeras) en men vreesde de wolf als bedreiging voor de veestapel.

In Swalmen werd de eerste wolf gesignaleerd in 1685. Omdat er sprake was van schade bij het vee (o.a. schapen, kippen en ganzen) doordat wolven de dieren ombrachten, werd er begin 1700 in Beesel een fonds opgericht dat gedupeerden schadeloos stelde. Mensen die wolven afschoten ontvingen een premie, zo ook in Swalmen.

Tussen 1810 en 1812 zijn 9 kinderen door wolven verscheurd, o.a. in Bussereind. Dit weten we uit diverse archiefstukken waarin

dit beschreven staat, onder andere over dergelijke gevallen in Reuver en Kessel. Soms werden nog delen van ledematen van de slachtoffertjes in de omgeving aangetroffen.

Meermaals werden er drijfjachten gehouden, o.a. bij de Wolfskuil bij Hillenraad (wolfskuil: drie tot vier meter diepe valkuil, soms voorzien van stenen wand, bedoeld om wolven te vangen) of richting Maas (in Beesel, Belfeld, Maasniel, Swalmen en Elmt). De drijvers, onder wie burgemeester, raadsleden, schutters en ruiters van zowel Nederlandse als Duitse zijde, mochten slechts stilzwijgend jacht maken, helaas zonder resultaat.

De wolven zijn uiteindelijk toch vertrokken omdat er lokaal (1810-1812) op hen werd geschoten en de plaatselijke populatie tenslotte werd uitgeroeid. Om hoeveel wolven ging het? Conclusie: waarschijnlijk betrof het 1 of 2 oudere, zwervende, solistische mannetjes, al iets trager, die kinderen kozen als makkelijke prooi.

Na 1815 zijn er bijna geen wolven meer in deze streken aangetroffen.

Wim Tegels, ecooloog, vertelt over zijn ervaringen met de wolf. Hij is vaak in Polen geweest, vlakbij de Russische grens in het Middel-Europees oer(woud)bos waar nog wolven leven. In 1996 is de wolf teruggekeerd naar Duitsland. In april 2015 is er zelfs een wolf in de stad Groningen gesignaleerd. Wat zijn de ontwikkelingen tot nu toe? Rond 1960 is er sprake van een dieptepunt in Nederland wat betreft natuur en milieu; door milieuverontreiniging verdwenen veel diersoorten. Rond 1980 brengen diverse

Geheel links Wim Tegels

natuurwetten verbetering en in 1990 komt het Natuurbeleidsplan (Ecologische Hoofdstructuur) en Europese regelgeving. Langzaam keren o.a. roofvogels, ijsvogel, zalm en bever terug. Zo ook de wolf. Het filmpje van de VARA toonde ons dat de wolf nog steeds in Polen, Spanje en Italië leeft en in staat is tot het afleggen van afstanden van meer dan 100 km per dag.

In 2009 is een wolf in Lausitz (Sachsen, Duitsland) gezenderd. Men heeft daardoor kunnen achterhalen dat hij zich 1.500 km heeft verplaatst, van Duitsland naar Wit-Rusland. Hij is dus onderweg en wat nu? De mens bestaat ongeveer 125.000 jaar, de wolf al 200.000.000 jaar. Hij is tevens de voorouder van de hond, in feite een tamme wolf die $\pm$ 16.000 jaar geleden gedomesticeerd is tot het eerste huisdier. Tegenwoordig zijn er wel 365 hondenrassen. Een volwassen wolf is 70 – 90 cm hoog met een kop – romplengte van ongeveer 1 meter. De staart is 30 – 50 cm lang en een wolf kan 30 – 50 kg wegen. Het volwassen dier kan in één keer 10 kg voedsel verstouwen en het voedsel eventueel uitbraken als er jongen te voeden zijn. Een wolf heeft korte driehoekige oren, witgekleurde wangen, rechte rug, vaag grijs zadel en kan blaffen, maar doet dit zelden. De levensduur is ca. 12 jaar en ze zijn geslachtsrijp na 1 à 2 jaar. In april/mei werpt een vrouwtje 4 tot 6 jongen die na 3 weken uit de burcht kruipen. De vader gaat op jacht met de jongen van de worp van vorig jaar. Een roedel (ongeveer 8 – 10 wolven) bestaat uit een ouderpaar, puppy's en jaarlingen. Er vindt geen incest plaats bij wolven. Hun territorium beslaat ca. 200 km². 1 à 2 jaar na hun geboorte gaan de jongen op zoek naar een partner en een eigen territorium. Wolven communiceren via grommen, huilen en het uitzetten geursporen. De voetsporen meten minstens 8 cm (excl. nagels), de keutels zijn 2 tot 3 cm dik en 10 tot 15 cm lang, ze bevatten prooiresen zoals botten en haren. Hieruit kan men ter identificatie DNA halen.

De prooi van de wolf in onze omgeving bestaat grotendeels uit dode dieren, oude en jonge zieke dieren, soms ook schapen en ander kleinvee, reeën, edelherten, wilde zwijnen. Een wolf eet ca. 1.000 kg per jaar. Een eenvoudige manier om schapen te beschermen tegen wolven: 's nachts binnenhouden, schrikdraad van minimaal 90 cm hoog met 1250 volt erop, plus plastic vaantjes en een kuddebeschermhond, bijvoorbeeld een Pyreneese berghond.

Dreigt er gevaar voor de mens? Wanneer er honds-dolheid heerst, een wolf met een hond jongen krijgt of wanneer kinderen schapen hoeden, is er bij een extreem laag prooideraanbod mogelijk levensgevaar. Aangezien er geen sprake is van de voorgaande omstandigheden, vormt de wolf nauwelijks nog risico. Mocht je ooit een wolf tegenkomen: blijf kalm, houd afstand, maak eventueel geluid en maak desnoods een foto (herinnering en bewijs). Wees blij met je waarneming. Ga daarna op zoek naar sporen en meld je waarneming op wolvinnederland.nl.

In uitgestrekte wouden in onder andere Polen en Wit-Rusland leven nog wolven, sinds 1982 zijn ze een beschermde diersoort. In 1996 is de wolf vanuit Polen (Oerbos van Białowieża) naar Duitsland getrokken, waar in 2000 voor het eerst wolven zijn geboren. De roedels zitten (2015) in Sachsen, Berlijn, Nedersachsen en Mecklenburg-Vorpommern.

De prognose voor Duitsland luidt, dat er op grond van het huidige beleid in 2020 meer dan 100 roedels (in 2015 waren er 33) zullen zijn, volgens de berekening in 2030 aangegroeid tot ca. 1.200. Volgens het principe vol is vol zal er op een gegeven moment een stabilisatie van het aantal roedels volgen.

Er zijn waarnemingen van wolven geweest in België, Aken, Geilenkirchen en Duiven (2011). In 2013 is er in Luttelgeest (gemeente Noordoostpolder in de provincie Flevoland) een wolf doodgeschoten. Het dichtstbijzijnde gebied met ruimte voor 100 roedels in 2020 ligt in Hessen, Rheinland Pfalz, de Eiffel en Nordrhein-Westfalen.

Het groene gebied in Midden-Limburg (Meinweg) is bij uitstek geschikt voor een roedel wolven, afkomstig uit Duitsland (Hessen), over ongeveer 5 jaar.

Op het eind van de lezing spreekt Wim de hoop uit op minder angst, meer begrip en waardering voor de wolf.

Na een zeer interessante lezing, langer dan gepland, wordt hij bedankt met een fles Lupulus bier, bijbehorend glas en het applaus van de aanwezigen. (Lupulus is Latijns voor 'wolfje', vandaar. Zowel op het etiket als het glas staat dan ook een afbeelding van een kleine wolf tussen hopplantjes.)

Fietstocht op Hemelvaartsdag

Riky Simons-Julicher

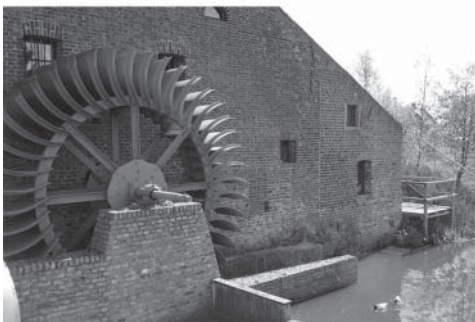
Als de kerkklokken eindelijk zwijgen op deze zonnigste Hemelvaartsdag ooit in de MHVS-fietshistorie kan bestuurslid Herm Geraedts namens de beide verenigingen de fietsers verwelkomen. Hij nodigt ons uit voor een tocht langs een vijftal molens in het Leudal. Ooit waren dat er veel meer.

Nog voor we bij het pontje in Rijkel zijn rijden we al over een paadje waar de meesten nog niet eerder zijn geweest; dat is een kenmerk van de verenigingsroutes en een reden waarom zoveel mensen mee willen. In Rijkel staat nog een tiental mensen te wachten, zodat we in totaal met veertig personen zijn. In twee ploegen worden we de Maas overgezet. Iedereen betaalt €1,- aan Gerard Jonkman, zodat die de 10-rittenkaarten kan regelen.

De eerste stop is bij de Friedesse molen in Neer, genoemd naar een eigenaar in het verleden met de naam Godefridus. Herm heeft zich goed voorbereid op deze fietstocht en weet allerlei gegevens over deze molen op te dissen. Bijvoorbeeld dat de eerste vermelding van een molen op deze plek al in 1343 was en ze eigendom was van de Stiftdames in Thorn. Tot 1961 heeft de molen gefunctioneerd. Door kanalisatie van de Neerbeek raakte ze in verval. Vanaf de jaren '80 volgde jarenlang herstel en sinds 2002 functioneert ze weer als korenmolen. Ze is nu eigendom van bouwbedrijf Geelen. Fietsend langs brouwerij Lindeboom kunnen we de linde uit 1790 aanschouwen, die nog altijd op dezelfde plek staat.

Dan gaat het verder naar de Leumolen, ook wel St. Ursulamolen genoemd. Deze molen had al een voorganger in de 13e eeuw. Ze is nu eigendom van Staatsbosbeheer en sinds 1961 weer in gebruik. Molenaar Piet Zegers ontvangt onze groep voor een privéronleiding en sluit de deur uit voorzorg af. Hij vertelt ons allerlei wetenswaardigheden: voor een watermolen heb je een beek nodig en om graan te malen ronddraaiende stenen. Dat wisten we natuurlijk al. In deze molen wordt tegenwoordig uitsluitend gemalen voor demonstratiedoeleinden, gewoonlijk maïs, hoewel die niet verkocht mag worden, wel gratis meegegeven. Dat is uit hygiëne-overwegingen: Piet kan niet garanderen dat er geen muizen in de molen bivakkeren. Behalve de graanmolen staat er in de Leumolen ook een oliemolen. Met de oliehoudende zaden, meest lijnzaad, hebben ze meer werk. Drie werkgangen: de korrels pletten, verwarmen en persen. Na de eerste, koude persing is er 60% olie uit de zaden gehaald. Om de rest te verkrijgen moet het proces gewoon opnieuw. En: hoe meer er opgewarmd wordt, des te slechter is de kwaliteit van de olie. We vernemen ook de betekenis van enkele aan de olieproductie ontleende begrippen. Het persen gaat bepaald niet geluidloos, waardoor de werknemers in het verleden nogal eens slechthorend werden. Hun handen waren meestal glibberig van

de olie. Een 'vet-oor' is dan iemand die doof is en daarom zijn (vettige) hand achter zijn oor houdt. Ook 'oliedom' heeft volgens Piet eenzelfde oorsprong: Hè? huh? vraagt iemand die niet goed meer hoort.

We krijgen nog de gelegenheid om de tentoonstelling 'Cultuurhistorische toppers van het Leudal' te bekijken in de ruimte ernaast. Op een interactieve kaart staan de diverse locaties aanklikbaar aangegeven, zoals de Graoveberg, de oude boomgaard, de visvang, de houtwal, de lossuis en de oude grafheuvels bij Budsjop. Die zullen we vandaag niet allemaal ter plekke gaan bekijken. Wel nemen de meeste fietstochtdeelnemers nog een kijkje in het zoldergedeelte van de molen. De hoogstamboomgaard tegenover de molen met verschillende fruitbomen, die deels nog fraai in bloei staan, wordt door menigeen ook nog even bewonderd.

We fietsen naar de St. Elisabethmolen, die sinds 2015 weer in gebruik is. Ook deze molen heeft een verre voorouder. Ze hoorde ooit bij het klooster in de buurt, maar werd door de Fransen onteigend. De Duitsers bliezen de molen op in 1944. De gemeente Leudal liet het restant van de oorspronkelijke graan-, olie- en zaagmolen herbouwen als waterkrachtcentrale. Vanaf 2015 wekt ze voldoende groene stroom op voor 15 tot 20 huishoudens en de naastgelegen Elisabethshof. Stadsdichter Frits Criens schreef over deze molen een sonnet, waarvan de laatste drie regels luiden:

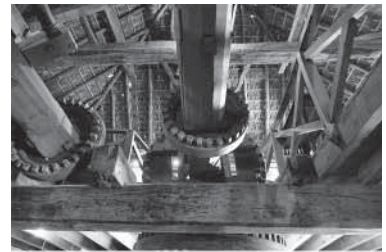
Nu maken mulders met je scheppend rad
Tot nut en educatie groene stroom
Een duurzaam samenspel met machtig water.

We gaan verder door een fraai stukje Leudal en dan is het tijd voor een wat langere pauze. Die wordt gehouden bij restaurant De Busjop. Het is er behoorlijk druk, maar de deelnemers aan onze fietstocht vinden verspreid over het terras nog wel een plaatsje. Na een uur heeft iedereen wat kunnen eten, drinken en afgerekend.

Verder gaat het naar de Vogelmolen, die tot 1958 in gebruik is geweest als graan- en oliemolen. Een eerdere eigenaar heette Vogels. De molen is nu verbouwd tot restaurant. Aan de achterkant van de Vogelmolen ligt kasteel Aldenghooor, ook een pand met een uitgebreide historie, die teruggaat tot 1212 met o.a. verwoestingen tijdens de 80-jarige oorlog en veel wisselingen van eigenaars. Het is inmiddels een rijksmonument en in privébezit van de familie Haans. We kunnen vandaag helaas niet de binnenplaats bekijken.

Maas- en Swalmdalvoorzitter Henri Smeets vertelt nog over de mogelijkheden voor een bezoek aan het gerestaureerde kasteel De Keverberg in Kessel en een geplande excursie naar de molens over de grens, na de vakantieperiode.

Dan belanden we via Buggenum en Horn in een enorme drukte op de Maasbrug in Roermond vanwege het Bevrijdingsfestival. Dat valt behoorlijk tegen na zo'n heerlijke fietstocht door de ontluikende natuur in het Leudal. Leeuwen en Asselt nog en dan kunnen de liefhebbers uitrusten en napraten op het terras van Genoenhof.

Jaarvergadering Heemkundevereniging Maas-en Swalmdal

Over gebrek aan belangstelling heeft de jaarvergadering van de Heemkundevereniging Maas-en Swalmdal niet te klagen. Ook dit jaar werd deze weer druk bezocht door maar liefst 68 leden. Bij de opening dankte voorzitter Henri Smeets voor ieders aanwezigheid en gaf aan dat de grote opkomst getuigt van betrokkenheid bij het reilen en zeilen van de vereniging.

Hierna kwamen de gebruikelijke punten aan de orde: het verslag van de ledenvergadering d.d. 15 maart 2015 en het jaarverslag van onze vereniging over 2015 met daarbij een toelichting. Het jaar 2015 stond nadrukkelijk in het teken van de Tweede Wereldoorlog met de grote tentoonstelling in het Atrium en ook met de uitgave van het jaarboek dat in zijn geheel is gewijd aan WOII.

Vervolgens lichtte penningmeester Gerard Pubben het financieel jaarverslag over 2015 toe met behulp van een PowerPoint presentatie. Het financieel overzicht zag er solide uit en dank zij reserveringen kunnen we met een gerust hart de toekomst tegemoet zien. Naar aanleiding van deze presentatie en op voorstel van de penningmeester werd voorgesteld om voor het jaar 2016 de contributie te verhogen met 1 Euro per lid. Dit voorstel werd door de vergadering overgenomen. Gerard bedankte de penningmeesters van de werkgroepen die er mede aan hebben bijgedragen dat de financiën op orde zijn. Verder memoreerde hij dat de vereniging sinds 2015 de ANBI-status heeft gekregen. Meer hierover leest u in de volgende Biejeingezeumerd.

De heer Jan Timmermans nam namens de kascontrolecommissie het woord. Hij gaf aan dat de boekhouding over 2015 keurig in orde was. Het voorstel om de penningmeester te dechargeren werd dan ook door de ledenvergadering bekrachtigd.

De vergadering nam afscheid van Wiel Luys als bestuurslid. Wiel was mede-oprichter van de vereniging. Hij was de 1e voorzitter en bleef dit 16,5 jaar met nog een jaar waarnemend voorzitter. Hij zat dus ruim 17 jaar op de voorzittersstoel. In totaal is Wiel ruim 35 jaar bestuurslid geweest. Wiel blijft actief betrokken bij de vereniging. Hij blijft onder meer voorzitter van de archeologische werkgroep, mede-organisator van de jaarlijkse busreis en nauw betrokken bij het inrichten van de beeldbank. Het bestuur stelde voor Wiel te benoemen tot erelid van de vereniging hetgeen door de vergadering met aplaus werd bekrachtigd.

Twan Ernst zette zagezegd een punt achter zijn werkzaamheden als secretaris van onze vereniging. Gedurende 12 jaar heeft hij het secretariaat met verve gevoerd. Hij is daarmee de langstzittende secretaris van de vereniging. Twan blijft als bestuurslid betrokken bij de vereniging en is vanaf nu verantwoordelijk voor de nieuwe website die op dit moment wordt ontwikkeld. De taak als secretaris wordt overgenomen door Jan Moors.

Nog voor de pauze werden 19 jubilarissen gehuldigd voor hun 25-jarige lidmaatschap. Henri Smeets richtte zich met een ludieke toespraak tot de 12 aanwezige jubilarissen. Allen werden gefeliciteerd en ontvingen een herinnering aan de vereniging

met dank voor hun trouwe lidmaatschap.

De jubilarissen zijn: Wiel Olders Belfeld, Mevr. Toos Ummenthum Belfeld, Wim Hoezen Belfeld, Wim Crins Beesel, Jan Dijcks Swalmen, Jack Bos Swalmen, Piet Heijmann Swalmen, Jos Hodselmans Swalmen, Jo Emans Reuver, Mat Hebben Reuver, Martin van de Munckhof Reuver, Arie de Wit Reuver, mevr. Truus Beurskens-Theunissen Reuver, Ton Bol Reuver, Wim Rovers Reu-

ver, Els Ickenroth-Schrijvers, Coby Klinkhamer-v.d. Assem Roermond, Joost Geraets Roermond, Jeanne Julicher-Smeets Reuver.

In de pauze werden alle aanwezigen getrakteerd op een lekker stuk vlaai met koffie of thee. Na de pauze vonden twee korte presentaties plaats. Bert Jans-

sen vertelde over de digitalisering ten behoeve van de nieuwe website. Aansluitend vertelde Harrie Bär over het Aezel project (zie artikel elders in dit blad). Rond 22.00 uur werd de gevarieerde en onderhoudende avond afgesloten....en de vlaai was op.

Th. Derks

Nieuwe themawandeling in Beesel: Route Beesels Broek-Bakhei

Met de plaatsing van een informatiebord begin april is door de Werkgroep wandelnetwerk gemeente Beesel de themawandeling Beesels Broek-Bakhei afgerond.

Het informatiebord staat aan de Schansweg nabijde Beeselse Schans. In de roerige Tachtigjarige oorlog werden door de lokale bevolking vluchtchansen aangelegd waar ze zich voor muitende en plunderende soldaten in

veiligheid konden brengen.

Deze verborgen historie is op dit bord zichtbaar gemaakt en vormt onderdeel van de bovengenoemde themawandeling met een lengte van 7,7 km. Een wandelfolder met route en verdere informatie over het Beesels Broek en de Bakheide is verkrijgbaar bij de VVV.

Tevens voert deze wandeling u naar het populaire 'anemonenbos' waar in het voorjaar de bodem bedekt is met een schitterend tapijt van wilde anemonen.

De themaroute is een mooie uitbreiding van het ca 100km lange wandelnetwerk van de gemeente Beesel. Samen met de prijs 'Groenste dorp van Nederland', de zilveren medaille van de 'Europese Entente Florale' en recentelijk 'beste Erfgoedgemeente 2016' kunnen wandelaars nu niet meer om Beesel heen.

In het wandelnetwerk participeren: Heemkundevereniging Maas- en Swalm-dal, Kernoverleg Beesel en haar Toekomst, IVN, Gemeente Beesel en enkele vrijwilligers.

Schenken aan de MHVS

- Diverse foto's van transportbedrijf Karel Jacobs, gekregen van Jo Jacobs.
- Bidprentjes, diverse kerkboeken en communieprentjes geschonken door mevrouw T. de Bie-Nijssen.
- Twee atlassen, een reisboek, overlijdens- en bidprentjes, kerkelijke en heemkundige boeken en bijbels gekregen van Agnes en Harrie Cramers.
- Lijsten van bouwvergunningen in en van gemeente Swalmen tussen + 1900 en + 1955; gemaakt en geschonken door Jos Alers.
- Foto van de brandweer van Swalmen, een lei en griffel, luchtfoto van Swalmen en 2 onderscheidingen van de Hopsjlokkers; gekregen van de familie Heijnen-Cabollet.

Jaarprogramma 2016 Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal en Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen

23 juli t/m 11 sept.	Zomervakantie Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal
23 juli t/m 6 sept.	Zomervakantie (MHVS)
eind augustus	Langere fietstocht door de Nederlandse en Duitse Natura 2000 gebieden (MHVS)
11 september	Open Monumentendag met als thema 'Iconen en symbolen' (gezamenlijke activiteit)
11 september	Open Dag in verenigingslokaal van de MHVS: tonen van diverse films en pannenverzameling van Sjra Leppers
28 september	Door leden voor leden: een drie- tot viertal leden vertellen over een aspect van de heemkunde (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
1 oktober	Presentatie Veurlaeswaordebeukske (MHVS)
9 oktober	Herfstwandeling in samenwerking met IVN De Steilrand (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
29 oktober	Wandeling Nacht van de Nacht (gezamenlijke activiteit)
november	Presentatie jaarboek (HVMS)
november	Natuurdoedag (MHVS)
nov./dec.	Lezing door Frens Bakker over dialecten en de ontwikkeling daarvan in de regio ten noorden van Reuver (HVMS)
26 december	Kerstwandeling (gezamenlijke activiteit)

En verder... het programma kan nog worden aangepast. Er staan (onder voorbehoud) enkele kleine excursies op het programma. Te zijner tijd komen we hierop terug. Nadere publicaties in 't Zjwaemke, 1Roermond, 1Beesel en 1Tegelen-Belfeld.

Wandelingen Swalmdalgidsen en kanotochten. Deze activiteiten worden georganiseerd door Staatsbosbeheer en zijn niet gratis. Nadere publicaties in 't Zjwaemke, 1Roermond, 1Beesel en 1Tegelen-Belfeld. Zie ook www.natuurlijkasselt.nl en voor de wandelingen met de dorpsgidsen in Beesel, zie www.rondleidinginbeesel.nl.

Het jaarprogramma van IVN De Steilrand is te vinden op <http://ivn.nl/afdeling/de-steilrand>

Open dag MHVS 11 september 2016

Het verenigingslokaal van de MHVS is deze dag open van 12.00 – 17.00 uur. U kunt dan een kijkje nemen in ons fotoarchief en onze bibliotheek. We laten u onder andere een film zien over de kistenfabriek Coorens en foto's over Swalmen in de 70er jaren. Ook de pannenverzameling van Sjra Leppers en beschrijvingen van de pannenfabricatie in ons dorp kunt u bewonderen.

Kortom een middag waarop u bij het drinken van een kop koffie of thee gezellig kunt napraten.

Een migrant in het Swalmdal

Jos Alers

Behalve de bever, die in het Swalmdal zijn sporen geregeld nalaat en hier alweer een vaste verblijfplaats heeft gevonden, heeft

beversporen langs de Swalm, foto Jos Alers

zich een nieuwe slak gevestigd die een tiental jaren geleden hier nog niet voorkwam. Het is de wijngaardslak, ofwel *Helix pomatia*, die men wel al o.a. in Zuid-Limburg kon vinden en die in Nederland tot de beschermde diersoorten behoort. Het is de grootste inlandse slak, het slakkenhuisje is ca 5 cm groot en geelbruin (de jongere slakken) tot grijs-wit van kleur. Vond ik in het begin nog slechts enkele exemplaren van deze slak, in de hieropvolgende jaarlijkse seizoenen kwam zij er in steeds grotere aantallen voor. Ondanks haar naam is de wijngaardslak niet alleen in de wijngaarden te vinden, maar komt ze ook voor op plaatsen die niet te vochtig zijn en die begroeid zijn met struikgewas.

Voor de winter graaft deze slak zich in de losse aarde in, tot op een diepte van ca 30 cm. Tegen de kou is de slak beschermd door met een zogenaamd winterdekseltje zijn slakkenhuisje af te sluiten. In het voorjaar zorgt de reeds opgewarmde aarde ervoor dat de wijngaardslakken weer actief worden. Zij zijn tweeslachtig en zullen in mei en juni gaan paren tijdens vochtige dagen. Hierbij richten dieren zich met hun zolen tegen elkaar op. Elke slak schiet dan uit zijn pijlzakje een

kalkachtige pijl naar buiten en steekt deze in het lichaam van de ander. Dit gebeurt ter stimulering van het bevruchten van de eitjes. Deze eitjes worden maar gedurende een korte periode geproduceerd; in ongeveer twee dagen worden er 60 tot 80 eitjes gelegd. Deze dooierrijke eitjes worden door de wijngaardslak in een in de grond gegraven kuiltje gedeponeerd. Zij zijn ongeveer 3 mm groot en hebben een kalkachtige schaal. Na 5 tot 27 dagen komen de jonge slakjes uit en worden dan belaagd en gegeten door o.a. mieren, kevers en padden. De grootste belager van de volwassen slakken is de lijster, die eerst het huisje kapot slaat en daarna de slak opeet. Na hun eerste overwintering zijn de dieren groot genoeg geworden om hun levenskansen te vergroten. Bij de wijngaardslak kan men de ouderdom vaststellen door zijn jaarringen te tellen. Deze zijn ontstaan door de tijdelijke stilstand in hun groei tijdens de winter.

v.l.n.r. heesterslak, wijngaardslak, tuinslak

v.l.n.r. Heesterslak (*Arianta arbustorum*), parende Wijngaardslakken (*Helix pomatia*), Tuinslak (*Cepaea hortensis*)

Uit: *Het leven der dieren, deel III, Weekdieren en Stekelhuidigen*, Grzimek, 1971. Uitgeverij Het Spectrum N. V. Utrecht/Antwerpen.

Van hot nao haar door 't Zjwaams Waordebook (38)

Harie van Buggenum (†)

Ein **toet** toet net zolang toet-det degene dae mit die toet toet oetsjèdj mit toete. Oet zichzelf toet ein toet neet.

Wilt emes ein ganse **gans** gans allein opaete, den haet dae veur ein ganse waek gans genóg.

Eine fiets kan **piepe**. Dae mó't den gesjmeerd waere mit aolie. Heurs se ein bóks piepe mit loupe, den is det ein floere. Dao kóns se mit aolie nieks aan. Piep eine miens, den haet dae asma of pien. Dae kan zichzelf den sjmere, neet mit aolie mer waal mit kónjak. Piepe duit d'r den aevegood. Piepe die piepe nootj. Die kóns se waal heure pruttele es draan getroch waert. Det kries se wen degene dae ze rouk drin zeivert.

Es advekaote bieje de rechbank aant pleite zin, den höbbe die ei lepke ómme nak gebónje, net wie bieje kinjer 't **zeiverlepke**. Of die den ouch aant zeivere zin, mot van geval toet geval bekeke waere.

Ein mat kóns se **kloppe**: den sjtuuf 't. Klop ein beraekening, den zit d'r gèn fout in. Klop emes oppe deur den wilt dae nao binne, mer wen dienne kop klop, den klop d'r get neet. Det kóns se höbbe wen se sjtaags van te veure zaat bös gewaes.

Ein aad hoes kan **invalle**, det zak den in-ein. Ouch eine miens kan invalle. Dae hoof daoveur neet aad te zin, mer dae duit get inplaats van eine angere, behalve wen 't 'm neet invèlt óm det te doen. Det is d'r den vergaete. Vèlt de pliessie in, den zak die neet inein, mer geit örges nao binne wo ze dinke det 't neet pluis is.

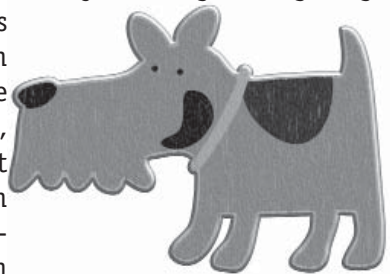
Sjoon kóns se **lappe** wen ze kepot zin. Det guldj ouch veur ein aaj bóks. Dao waert den ein alik sjtök opgezat. Ein oor kóns se ouch lappe, veural es 't nag tamelik nuuj is. Dao höbs se den gei sjtök veur neudig mer ein lel of ein watsj. Ein oorlel is waal ein lel

mer neet gesjik óm te lappe. Aaj ore waere zelje nag gelap, want det baat toch neet meer.

Eine **boetesjtäönder** hoof neet persee boete te sjtaon. Dao zin zat boetesjtäönders die binne sjtaon of zitte, mer die kóns se aevegood nootj binnesjtäönder numme, want binnesjtäönders besjtaon neet.

Ein lamp kóns se aan make of **oet laote**. Ein sjtoof ouch. Leuts se de lamp oet, den zuus se nieks, en wen de sjtoof oet gelaote waert, den liedjs se ozel. De hóngj aan make is lestig, dae brandj sjlech. Dae kóns se baeter oetlaote. 't Maak nieks oet of 't dao-biej nag leech is of al duuster; kaad of werm. Zón-ne hondj kan zich daobiej dök oetgelaote gedrage. Haet zienne baas króm zin, den kan d'r zich op zienne hóngj oetlaote, wen dae neet wilt loestere. Ouch kan d'r zichzelf oetlaote, en wen dae zich daobiej oetgelaote gedreug, den kan 't zin det dae zaat aantoes kump. Sangerdaagssjmorges zal dae zich dinkelik waal miezzerabel veule.

Eine dae **aankump** waert zjwaorder. 't Kan ouch zin det dae op bezeuk kump. Waert dae dao den duchtig gevoord, den kóns se zègke det dae aankump ómdet d'r dao dök aankump.

Van drankpak naar toiletpapier

Toine Wuts

Dat Van Houtum in Swalmen al langer bekend staat om z'n milieuvriendelijk productieproces is bij velen bekend. Sedert enkele jaren werken ze volgens het Cradle to Cradle principe. Hierbij wordt er gekeken naar de

gehele levenscyclus van het product. Eenvoudig gesteld: wat voor de een afval is, is voor de ander een grondstof. De uitdaging is om van elk soort afval een nieuwe grondstof te maken. Dit vraagt om een andere denkwijze in het productie- en ontwerpproces. Gebruik alleen materialen die gemakkelijk

zijn terug te winnen en dan als grondstof zijn te hergebruiken.

Sommige producten zijn veel moeilijker uit elkaar te halen. Denk bijvoorbeeld aan de drank- en melkpakken. Deze zijn vaak voorzien van een plastic of aluminiumlaag aan de binnenzijde. Ooit zijn ze ingezameld door een papierfabriek in Gelderland, maar het was onduidelijk wat er mee gebeurde. Als er al hergebruik was, dan was de kans groot dat het plastic in de drankpakken uiteindelijk in het milieu terecht kwam (de plasticsoep in de oceanen). Het merendeel werd echter gewoon verbrand, zeker vanuit gemeenten waar het niet apart werd ingezameld.

Wat is er nu gebeurd. De gemeente Roermond zocht naar een verwerker in de buurt voor

de verwerking van de apart ingezamelde drankkartons. Van Houtum voorzag dat de digitalisering nu, maar zeker op termijn, zou leiden tot minder afvalpapier. Zij gingen op zoek naar nieuwe grondstoffen.

In de proeffase werden de drankkartons, die in Swalmen netjes gescheiden werden ingezameld, direct afgeleverd bij Van Houtum. De technici van Van Houtum hebben een procedé ontwikkeld waarmee het mogelijk is om de kunststof en aluminiumfolie van de drankkartons los te weken zonder dat er resten achterblijven op het papier. Hiertoe hebben zij een speciale machine genaamd de Omnipulper (allesmaler) ontwikkeld. Een soort supergrote keukenmachine, met een specifieke stand van de schotten aan de binnenkant en kleine gaatjes aan de buitenkant, om met gebruikmaking van water de fracties van elkaar te scheiden. Dit klinkt simpel, maar blijkbaar was grootte, de stand en de vorm van de schotten heel bepalend voor het zo nauwkeurig mogelijk scheiden van de beide materialen.

Het bestuur van de Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen mocht aanwezig zijn bij de openingsceremonie van de Omnipulper. Onder grote belangstelling vanuit de Roermondse en de Haagse politiek en uiteraard vertegenwoordigers van be-

drijven waarmee Van Houtum samenwerkt in de Cradle to Cradle processen, was de officiële start op 25 april j.l..

Het plastic van ongeveer een derde van de in Nederland ingezamelde drankkartons wordt nu in Swalmen op een milieuvriendelijke manier verwerkt.

Vezels en plastic die anders zo maar verbrand werden en nooit hergebruikt.

De Omnipulper is een echte alleseter. Hij lust ook Olifantsgras en kan zelfs goed overweg met de etiketten op flessen en andere verpakkingen. Het is duidelijk dat Van Houtum niet bij de pakken neer gaat zitten en door blijft gaan om steeds verdere verfijning van het proces te bewerkstelligen en te zorgen dat de grondstoffen steeds weer opnieuw gebruikt kunnen worden.

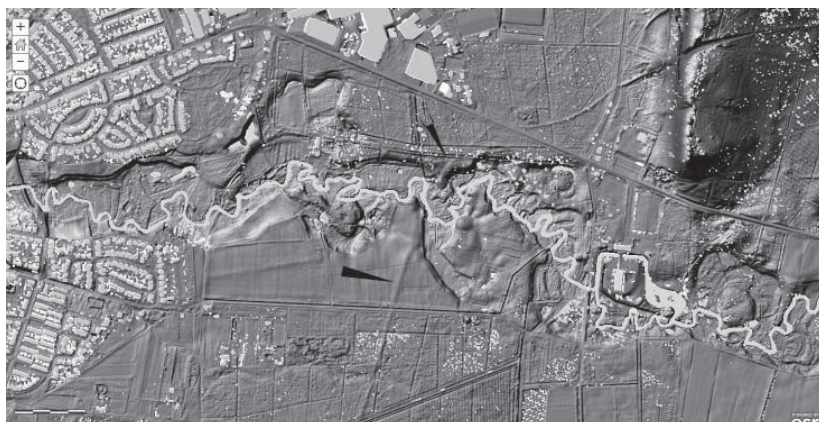
In Swalmen en de gemeente Beesel worden de drankkartons apart ingezameld en rechtstreeks afgeleverd bij Van Houtum. Korte transportlijnen en een schoon product. In andere gemeenten worden de drankkartons vaak gezamenlijk met kunststof en/of blik ingezameld, in Rotterdam gescheiden en dan pas worden de drankkartons naar Swalmen gebracht. Het in 1996 geïntroduceerde afvalscheidingsproces in Swalmen stond dus wederom aan de basis van een nieuw product in samenwerking met een stimulerende gemeente Roermond en het milieuvriendelijk bedrijf Van Houtum. Voldoende redenen dus om trots te zijn op overheid, bedrijven en eigen burgers.

Lag er ter plaatse van de Romeinse Swalmovergang een brug?

Wiel Luys

Vanwege de mogelijkheid tot snelle troepenverplaatsingen nam binnen het Romeinse rijk de infrastructuur een belangrijke plaats in. Hiertoe werd een netwerk van 80.000 km aan hoofdwegen aangelegd. Zo ook in Limburg, dat onderdeel uitmaakte van de provincie Germania Inferior. Hoewel de Romeinen hier al vóór Christus gebruik maakten van bestaande wegen, werd pas in de eerste helft van de 1ste eeuw na Chr. begonnen met de structurele aanleg van de grote wegen. Door onze streek liep de verbindingsweg tussen twee belangrijke steden in Germania Inferior: Xanten (Colonia Ulpia Traiana, de hoofdstad van de Sugambren) en Tongeren (Atuatuca Tungrorum, de hoofdstad van de Tungri). Vanuit Heerlen, met een aftakking naar Tongeren, liep

de weg naar Tüddern, Melick, Boukoul en vervolgens via de Witte Steen bij Reuver naar Xanten. Naar de precieze loop van de weg is in het verleden al door diverse personen onderzoek gedaan. Zo ook door onze Werkgroep archeologie in 1984. Daarbij werd de weg tussen de Witte Steen en Asenray in kaart gebracht. Een en ander is gepubliceerd in het jaarboek van de Heemkunde vereniging Maas- en Swalmdal. Met het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) kwam er een nieuwe mogelijkheid om de kruising van deze weg met de Swalm nauwkeu-

Gebied ten oosten van Swalmen op het AHN

riger te bepalen. De weg kruist deze ten oosten van landgoed Groenewoud om vervolgens met een lichte knik in zuidelijke richting over het terrein van De Hout en de Kroppestraat in de richting van Boukoul te lopen. Hoewel de Romeinse weg ten noorden van de Swalm verploegd is, is deze op het AHN ten noorden van de Swalm nog redelijk te volgen. Ter plaatse van de oversteek lijkt op de noordoever van de Swalm een langwerpige verhoging het Swalmdal in te lopen. Zoals bij boringen door leden van de Werkgroep archeologie is vastgesteld, blijkt dit een natuurlijke verhoging te zijn waarvan de Romeinen bewust gebruik gemaakt hebben.

De goede zichtbaarheid van de weg geldt vooral voor het gedeelte ten zuiden van de Swalm tot aan Boukoul. Dit gedeelte van de weg tekent zich zeer scherp af op het AHN-beeld. Ter hoogte van Boukoul verdwijnen de aanwijzingen voor de weg. Dit heeft alles te maken met het stuifduinen complex ten oosten van Boukoul dat hier het reliëf van de Romeinse weg heeft uitgewist. Nu we wisten waar de overgang precies lag, wilden we ook weten of er in de Romeinse tijd sprake is geweest van een brug of een voorde. Als we naar het landschap kijken dan zien we ter plaatse aan de zuidkant van de Swalm een steile oever, die enkele meters boven het beekdal ligt. Dit maakt het heel aannemelijk dat er ter plaatse van de oversteek een brug en geen doorwaadbare plaats is geweest. Bovendien zou deze, ge-

heid van de Swalm, bij een hoge waterafvoer wel eens een belangrijk obstakel kunnen vormen. De Romeinen zullen kost wat kost hebben willen voorkomen dat zo'n belangrijke verbindingsweg gedurende enkele perioden van het jaar onbruikbaar was. Met dit gegeven wilden we aan de slag. Als er een brug is geweest dan moet er ook gebruik gemaakt zijn van brugpijlers. Daar de bodem van de Swalm hier sterk grindig is, heeft men naar ons idee de gebruikte eikenhouten palen moeten versterken met een ijzeren paalschoen. Deze zijn zowel bij de Romeinse brug in Maastricht als ook bij Cuijk terug gevonden. Deze ijzeren paalschoenen zouden met een metaaldetector opgespoord kunnen worden en dan ook nog eens zonder te graven (non destructief), want dat is wettelijk niet toegestaan.

Onderzoek

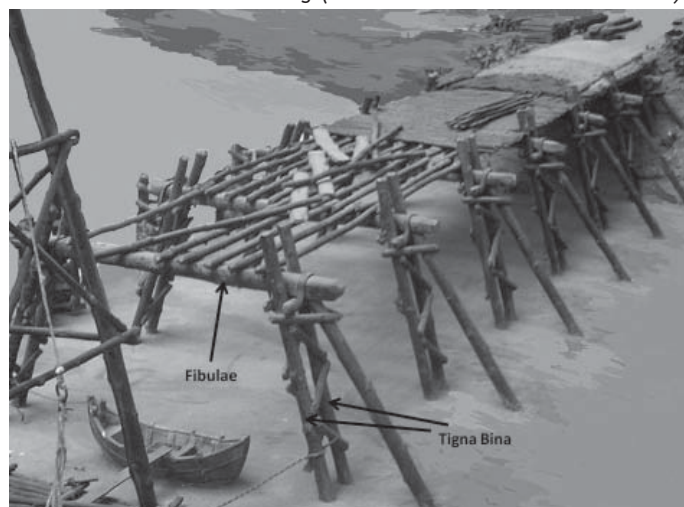
Op 17 mei 2014 werd met medewerking van Guus Boots van Econsultancy uit Swalmen met het onderzoek gestart. Hiermee beschikten wij over goede GPS-apparatuur om de exacte locatie van de weg over de Swalm te bepalen. Met de metaaldetector werd de rivierbodem afgezocht. Helaas bleek de waterstand te hoog en de stroming te sterk om een goed onderzoek uit te voeren waardoor het moest worden gestaakt. Wel kon natuurlijk de beekoever afgezocht worden. Hier hadden we meer succes. Niet ver van de oversteek werden enkele Romeinse munten gevonden.

Allereerst een koperen as van keizer Hadrianus, die

Links: Romeinse paal met paalschoen te bewonderen in het Limburgs museum in Venlo.

Rechts: Bouw van een Romeinse brug (Museo Della Civiltà Romana in Rome)

Links de originele munt en rechts vergelijkbare munt van Hadrianus.

te dateren is tussen 134-138 na Chr. Op de voorzijde de buste van Hadrianus zonder lauwerkrans kijkend naar links en de tekst HADRIANVS AVGVSTVS. Op de keerzijde: tranquillitas (godin van de vrede en voorspoed) staande naar links met scepter, leunend tegen een zuil, en de tekst TRANQVILLITAS AVGVSTVS III PP/S-C. De muntplaats is Rome. (vgl. RIC II 730). Det. P. Beliën. Deze munt werd kort na het onderzoek door Paul Bänziger gevonden.

De tweede was een deels gehavende munt. Het betrof een bronzen sestertius van Antoninus Pius, die te dateren is tussen 145-147 na Chr. Op de voorzijde de buste van Antoninus Pius met lauwerkrans kijkend naar rechts. De tekst is moeilijk leesbaar: [ANTONI]NV[S] [PIVS AVG PIVS P P TR P]. Op de keerzijde Pax (godin van de vrede) met de cornucopia (hoorn des overvloeds) staand naar links. Deze steekt met een toorts een stapel wapens in brand. Verder de tekst: PAX -AVG [in veld]; COS II/ S-C. De muntplaats is eveneens Rome. (vgl. RIC II 777). Det. P. Beliën.

De originele munt links is sterk afgesleten. Rechts een vergelijkbare munt van Antoninus Pius.

Er werd nog een derde munt gevonden en wel eveneens een sestertius. Deze was echter zo sterk gecorrodeerd, dat deze niet meer te determineren was. Op 9 augustus 2015 waren de omstandigheden aanmerkelijk gunstiger. Met een waadpak aan werd met de metaaldetector de beekbodem afgezocht. Hoewel diverse malen een signaal werd opgevan-

gen, was het toch niet hetgeen waarop we gehoopt hadden. Er werd zelfs uit het grind van de beekbedding op 20 cm diepte een oud colablikje naar boven gehaald.

Conclusie

Onze conclusie is dat het nog steeds niet is uitgesloten dat er hier in de Romeinse tijd een brug is geweest. Immers de Swalm heeft sinds de Romeinse tijd regelmatig haar bedding verplaatst. Onderzoek op de geleidelijk oplopende noordelijke oever is echter in verband met de begroeiing niet goed mogelijk. Een tweede mogelijkheid is dat het geheel in de loop der tijd is weggespoeld. Een derde mogelijkheid is natuurlijk dat de palen later zijn hergebruikt, hetgeen vaker voorkwam. In dat verband is de opmerking interessant, die H.J.G. Meuffels maakt in zijn doctoraal scriptie Gallo-Romeinse archeologie: *"Nadat de Swalm is overgestoken (er doen in de buurt geruchten de ronde, dat hier in de Swalm ooit oude eikenhouten palen gevonden zouden zijn) is de weg tussen de punten....."*

De kans is klein, maar wie weet misschien doet zich in de toekomst wel een onverwachte vondst voor, waardoor we meer duidelijkheid krijgen. Het oplossen van zo'n puzzel maakt archeologie immers zo spannend.

Onderzoek in de Swalm door Chris Kurstjens en Wiel Luys. Er werd weliswaar een paal gevonden, maar helaas wel een beetje te dun voor die tijd.

Onderzoek in de Swalm door Guus Boots met een GPS-station en Paul Bänziger met zijn metaaldetector.

Kroniek van Swalmen, januari, februari en maart

Johanna Cox-Geraedts, Els Schreurs en Riky Simons-Julicher

Januari

1. Aan het begin van het jaar telt Swalmen 8611 inwoners.

3. Heel wat Swalmenaren weten de weg te vinden naar de door Dorpsraad Swalmen georganiseerde nieuwjaarsontmoeting, die opgeluisterd wordt door het koor Zjwamer Galm.

9. In de recreatieruimte van Zorgcentrum St. Jan Baptist nemen velen afscheid van dokter A. de Jong, die na bijna veertig jaar als huisarts in Boukoul en Swalmen gewerkt te hebben, met pensioen gaat.

9. VV De Fobmötse heeft een nieuwe prinses: Eefke op den Camp (21). Zij is de 16e hoogheid van de Fobmötse en voert de lijfspreuk: "Van Erpelezak nao Fobmötsepak".

9. Thijs Thissen (33) is de 67ste heerser over het rijk van de Boukoulse Kwekkerte. Zijn spreuk luidt: "Laot gaon".

10. Luc III Timmermans (27) wordt tot 64ste prins van de Hopsjlokkers in Swalmen uitgeroepen. Hij regeert onder het motto "Veur gaon los".

11. Onder de naam 'Huisartsenpraktijk Swalmen' zetten dokter Harms en dokter Collin de aan de Bosstraat gevestigde praktijk voort in het voormalige 'Kabouterhuis' op Marktstraat 14.

14. In de aula van BC Broekhin Swalmen vindt een presentatie plaats van de plannen voor de nieuwe school, met ingang van schooljaar 2017-2018 in de voormalige greswarenfabriek te Reuver. Een modernere vorm van onderwijs met intensieve samenwerking met bedrijfsleven en zorginstellingen maakt deel uit van de plannen.

14. Het tweede kinderboek met korte verhalen en tekeningen van José Dorssers-Heber is verschenen. Het heet 'Mousie en haar vriendjes'.

16. Tijdens de door de Hopsjlokkers georganiseerde Bóntje Aovindj mogen zwembadvoorzitter Frank Verkoijen en echtgenote Cecile Nijskens de Nepomukonderscheiding in ontvangst nemen, die deze keer bedoeld is voor alle vrijwilligers van Ós Zjwumbad.

23. Vandaag komt de nieuwe Vader Aar uit het keldersgaat tevoorschijn: Maurice Knippenberg (43), met wie het vorstelijk gezelschap weer compleet is. (Op de foto ontbreekt Kwekkerteprijs Thijs Thissen)

Februari

7. Voor de 11e keer vindt op de Markt in Swalmen het Mertsjpektakel plaats, een gratis toegankelijke buitenzitting met een keur aan Limburgse artiesten.

De carnavalsoptocht daags erna gaat niet door vanwege slechte weersverwachtingen.

Maart

1. Lilian Terstappen wint de carnavalsfotowedstrijd van De Limburger met haar foto 'Spiegeltje, spiegeltje'.

2. De Dorpsraad Swalmen organiseert een informatieavond voor geïnteresseerde inwoners over de reeds gerealiseerde en nog uit te voeren plannen. Tevens licht de gemeente twee omvangrijke onderhoudsprojecten in de Groene Kruisbuurt en de Stationsbuurt toe.

5. Vandaag trekt alsnog de Swalmer optocht door de straten; die werd een maand eerder afgeblazen vanwege te verwachten zware windstoten. Winnaar van de Har Cox-wisseltrofee is Hans Heijnen met 'Selfie'.

5,6. Emmaus Perspectief opent na ruim drie jaar voorbereiden en verbouwen de poorten van de monumentale Genoehof voor talrijke belangstellenden. Die zijn niet alleen enthousiast over hoe de boerderij er nu uit ziet, maar ook over het Emmausconcept: steun voor de medemens, zelfvoorzienend, geen ingewikkelde regels, samen wonen, werken en delen.

10. Oud-wethouder en oprichter van Democraten Swalmen Fried Smeets overlijdt op 68-jarige leeftijd. Naast zijn politieke activiteiten droeg hij ook het verenigingsleven in Swalmen een warm hart toe en was hij (bestuurs)lid van o.a. Koninklijke Harmonie St. Caecilia, Tennisclub Swalmen, Sportcentrum Swalmen, Joekskapel Aan Dae Reem.

16. Boomfeestdag. Vandaag vindt de feestelijke opening plaats van de opgewaardeerde groenstrook naast gemeenschapshuis de Robijn door de wethouders Raja Fick en Gerard IJff. Leerlingen van basisschool de Octopus helpen met beplanten.

24. Onlangs zijn in Swalmen op zes plekken nieuwe ondergrondse containers voor glas, blik, drankenkartons en textiel geplaatst. Een verfraaiing van het straatbeeld op de betreffende locaties.

Rectificatie 2016-1: 15 november 2015 wilde de harmonie (en niet het fluitkorps) Sinterklaas afhalen van het station. Vanwege de regen is dit niet gebeurd en heeft een klein ensemble alleen in de 'De Mert' gespeeld. De week erna begeleidde het fluitkorps Sinterklaas bij de intocht in Asselt.

Uit de oude doos

De foto die we deze keer van Lei Timmermans hebben gekregen, laat ons het personeel zien van de fa. Noten Berg, gemaakt in de Bosstraat, ca. 1950.

Van enkele mannen die op de foto staan, zijn de namen bekend.

V.l.n.r.

2. Henk Noten

3. Wiel Maessen

4. Chris Cox – Asenray

5. Piet Timmermans

9. Sjeng Kreemers – Boukoul

Wie helpt ons aan de ontbrekende namen?

Over klokken gesproken: 'wat is een reguleur en wat is een paardjesklok'

Walther Brouns

Iedereen heeft wel een opa of vader of een ander familielid, die ooit door vererving of bij gelegenheid van een huwelijk of 50-jarige bruiloft een 'reguleur' ook wel 'paardjesklok' gekregen of verkregen heeft. Het zijn typische erfstukjes en vaak 'doen' ze het niet! Daarbij komt dat reparatie vaak te duur is of dat de klokkenmaker, die ze wil repareren, ver weg woont.

Het 'recht hangen' van deze wandklokken vergt de nodige aandacht, want bij het minste of geringste tikt hij niet meer en mist men toch die gezellige en rustgevende tik of slag. Hulpmiddeltjes als: een potloodstreepje op het bloemetjesbehang moest dan uitkomst bieden. Ook werden er nageltjes tegen de kast aan in de muur geslagen, zodat moeder-de-vrouw tijdens het afstoffen de klok niet uit het lood kon drukken. Tot ergernis van pa moest het streepje of het nageltje vaak weer opgezocht worden.

Hoeveel sigaren- en sigarettenrook op deze kastjes terecht is gekomen zal wel nooit iemand becijferd hebben. Maar de herinneringen, die aan zo'n klok verbonden zijn, geven mensen toch een binding met dit paardjesklokje. De emotie wint het daarom meestal van de wil om ze aan de kant te doen. Deze klok hebben mijn opa en oma cadeau gekregen bij hun trouwen of 50-jarige bruiloft.

Paardjesklok

Vaak spreekt men over reguleur en wordt eigenlijk de 'paardjesklok' be-

doeld. Een reguleur is een uiterst nauwkeurig uurwerk als staande klok uitgevoerd. De reguleur werd speciaal ontworpen om in de sterrenkunde uiterst nauwkeurige waarnemingen te kunnen vastleggen. Het tijdstip van de waarneming was onvermijdelijk verbonden met sterrenkunde, om onderlinge afstanden en snelheden van hemellichamen te kunnen vergelijken en vastleggen. De hoogte van een reguleur is ongeveer 2m, terwijl die bij een paardjesklok tussen de 0,7 en de 1,2 m bedraagt en deze bovendien een zogenaamde wandklok is.

Geschiedenis van de paardjesklok

De paardjesklok is een klok met als opvallend ornament een houten paard op de kop. Ze was populair in de periode van 1865 tot 1930. Het was een van de eerste klokken die aan de lopende band in fabrieken werd vervaardigd, het eerst in Duitsland, en daardoor relatief goedkoop. Veel 'gewone mensen' konden zich deze klok dan ook veroorloven. Heden ten dage is deze klok nog veel te zien bij mensen die deze erfdn van hun grootouders of overgrootouders.

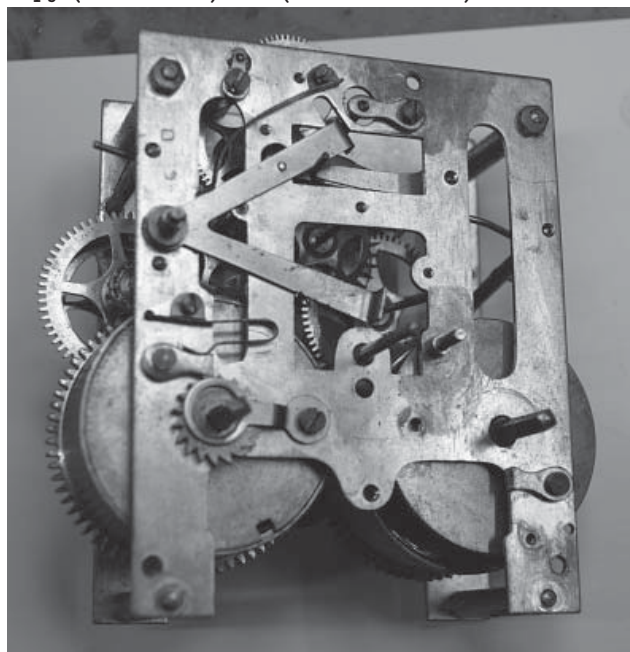
Omdat er in het midden van de 19e eeuw een grote behoefte ontstond aan het weten van de juiste tijd, werd er naarstig gezocht naar goedkopere productiemethodes om ook minder draagkrachtigen een nauwkeurig en goedkoper uurwerk te laten bemachtigen. De industriële revolutie maakte dit in die periode mogelijk.

Het slaguurwerk laat op elk vol uur horen hoe laat het is op een gong, een ijzeren spiraal; veel paardjesklokken produceren ook op het halve uur één gongslag en soms op het kwartier, waarbij op het eerste kwartier na het volle uur één slag, het tweede of halfuur twee slagen (of een belgeluid) enz. tot vier. Na de slagen van het vierde kwartier volgen dan de betreffende uurslagen. Er bestaan ook uitvoeringen van deze klok zonder een paard bovenop; dit model klok wordt dan toch Paardjesklok genoemd. De bekroning wordt dan van een adelaar of mooi gedraaide houten knop of vaasje voorzien.

Bekende merken zijn o.a. Junghans, Japy Frère,

Bassclock, BWL: Berger & Wuerker, Liepzig (Duitsland), Franz Hermle&Sohn GmbH & Co, FMS: Friedrich MautheSchwenningen, Friedrich Mauthe (1822-1884), Gustav Becker (1819-1885), Frédéric Japy (1749-1812), TH (Thomas Haller).

Het uurwerk

Het uurwerk is een platine uurwerk d.w.z. de raden bevinden zich tussen twee veelal messing platen, waarin de lageringen geboord zijn. Het is voorzien van een ankerang, die middels een slingerdrijver een slinger aandrijft van ongeveer 45 cm lang.

Wijzerzijde met lichters voor het slagwerk links. Hier zonder palling voor het slagwerk rechts. Verder

bevinden zich in het uurwerk twee veren: een voor het gangwerk en een voor het slagwerk. Meestal is de gangduur na één opwinding ongeveer één week ook wel 8-daags genoemd.

Het uiterlijk van dit type klok komt men in velerlei vormen en uitvoeringen tegen. Er zijn miljoenen van deze wandklokken geproduceerd in vele landen als Duitsland, Frankrijk en Engeland (Groot Britannië) in een periode van nauwelijks honderd jaar.

De werkgroep Limburgse uurwerken van Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal richt zich op het documenteren van regionale uurwerken en hun makers uit met name de 18e en 19e eeuw. In praktijk is dit de streek aan weerszijden van de Maas in Midden- en Noord-Limburg.

Mocht u of in uw kennissenkring iemand een Limburgse klok (s.v.p. geen paardjes klokken) in bezit hebben en u bent genegen deze door een van de leden van onze werkgroep te laten documenteren, aarzel dan niet om contact op te nemen. Privacy is gewaarborgd en als tegenprestatie ontvangt de eigenaar van de klok van ons een rapport over het uurwerk met onze bevindingen, geïllustreerd met de nodige foto's.

In een voorkomend geval kunt u contact opnemen met Walther Brouns 077-4748288 (w.brouns@ziggo.nl) of Henri Smeets 0475-502241 (h_smeets@hotmail.com).

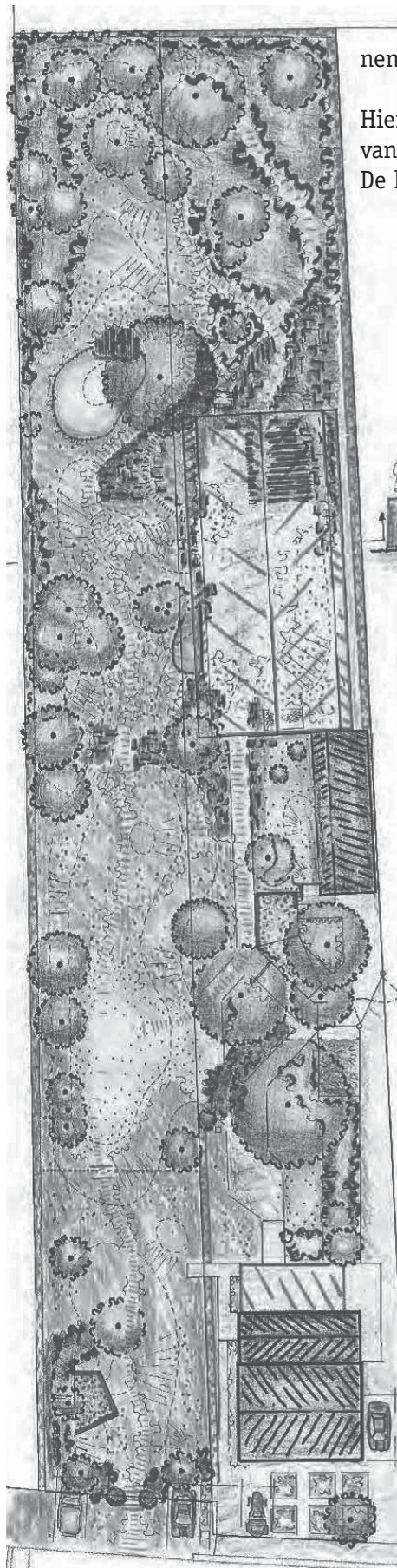
Natuurtuin Asselt

Harry Cuypers

Samen met 36 andere inzendingen heeft het project Natuurtuin Asselt meegedongen naar de status van Groene Held Limburg. Helaas de jury heeft anders beslist. Een aanmoedigingsprijs van de provincie Limburg en partners, uitgevoerd door het IVN. Een plaatsje bij de 10 genomineerden zou een geweldige stimulans hebben betekend. De beweegredenen van de jury worden niet bekend gemaakt, dus hier verder maar niet te lang bij stilstaan. Vol goede moed gaan we door op de reeds ingeslagen weg. Hierna volgt het projectplan, aangepast aan de nieuwe situatie.

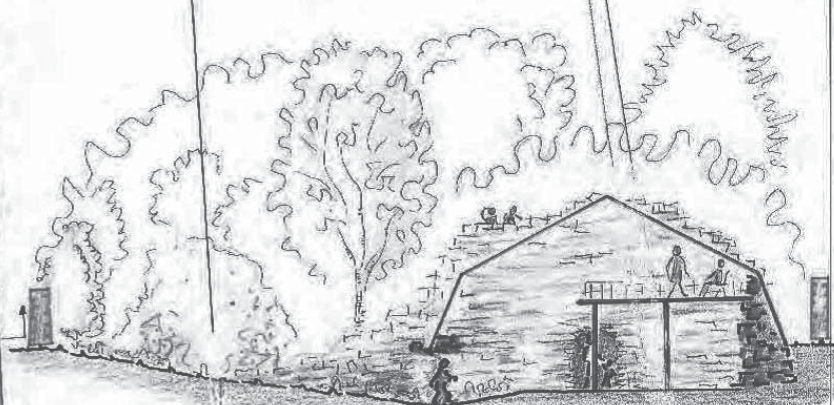
Natuurtuin

Het betreffende perceel met woning aan de Asseltsestraat nummer 40 is in 1996 via de ruilverkaveling van 15 meter breed en 100 meter lang verdubbeld tot 30 meter breed bij 100 meter lang (30 are). Ik ben trots op de plek waar ik woon en voel de noodzaak mijn passie voor natuur en landschap over te dragen op anderen. Naast de inzet die ik de afgelopen jaren heb gedaan voor het totale landschap richt ik mij nu onder andere op de natuurtuin. Enkele jaren geleden heb ik hiermee een start gemaakt. Het uiteindelijke doel is een openbaar toegankelijke tuin waarin bezoekers kennis kun-

nen maken met een verrassend en uitbundig planten- en dierenleven.

Hier volgt een beschrijving via een denkbeeldige wandeling door te tuin van zuid naar noord, met daarbij aangegeven: gerealiseerd/toekomst. De kas is kleiner dan op de tekening.

Voor de exploitatie van de natuurtuin zijn 5 parkeerplaatsen nodig. Deze krijgen een groen karakter via half-verharding en een 'karrespoor' beeld.

Hiervoor is grond van de gemeente aangekocht. De ruimte voor de entree blijft open. Hier komen balken om fietsen te stallen en een E-bike oplaadpunt. Een wilgencirkel met gotisch poortje is reeds gerealiseerd. De bezoeker kan hier aarden en onthaasten. Een windroos zal de plaatsbepaling benadrukken. Ook komt in de cirkel een plek om honden achter te laten. Deze zouden in de natuurtuin voor te veel onrust zorgen.

Via een klappoortje betreedt de bezoeker het eerste deel van de natuurtuin. Een dierenverblijf in hobbit-stijl (een imaginair volk, ontsproten aan de fantasie van de Engelse schrijver J.R.R. Tolkien-redactie) is deels gerealiseerd. Het skelet is van duurzaam acacia-hout, met daartussen metselwerk van hergebruikte pannen, bakstenen, gresbuizen e.d. Door de verdiepte ligging en het vegetatiedak is het bouwsel als het ware 'verstopt'. Dit deel van de tuin biedt ruimte aan twee geitjes, een koppel ganzen en 'wilde' cavia's.

Het raster rond de dierenweides bestaat uit in Asselt geogst esenhout. De twee dierenweides zijn verbonden via een 'dal' met daarover een 'knuppelbrug'. Een grote houtstapel vormt hier de afscheiding met de privétuin. Hoogstamfruitbomen en knotbomen bepalen samen met de in organische vorm geknipte haag de sfeer in dit 'boerderij' deel van de tuin, waarin zich ook een infiltratiezone bevindt. Hier infiltreert het regenwater afkomstig van de woning, waardoor de zone nat genoeg is voor schietwilg, els en verderop gedijt zelfs echte koekoeksbloem.

Dan volgt een bloemenweide met rolklaver, ratelaar, margriet e.d..

Hier is de haag laag, zodat het landschap de ruimtelijke werking versterkt. Een bestaand houten schuurtje heeft een sedumdak en houten wanden. Ook het hobbitachtige entreegebouw tot de vlinderkas en de kas zelf is voor een groot deel gerealiseerd. Hier komt nog een kleine moestuin en ook een compost of nonet-toilet (<http://www.de12ambachten.nl/nonolet.html>) voor bezoekers. De ligging van moestuin en grasland/bloemenweide suggereren een oud cultuurlandschap met akkerland op de hogere gronden en hooiland op lagere (nattere) delen. Het gebruik van leem en glas-in-loodachtige raamconstructies moeten het nostalgisch karakter van de hobbit-bouw versterken. In het entreegebouw tot de vlinderkas is ruimte voor een volière. Het bouwsel ligt half verscholen achter een heuvel en hagen. Ook dit gebouwtje krijgt een vegetatiedak.

De andere route door de tuin gaat onder grote boswilgen door. De vlinderkas heeft hier een 'ondergrondse' zijingang. Het kruip-door-sluip-door toegangspad voert langs de bestaande dassenburcht. In de tijd dat de kersen rijp zijn of de kastanjes vallen, komen dassen op bezoek en vaak blijven deze dan overdag in de bij-burcht slapen.

Vlinderkas (10x15 m)

Een verwarmde kas met tropische vlinders is vanuit duurzaamheid bezien niet gewenst. De kas (hergebruikt materiaal) is al bijna 2 jaar klaar en ik heb dus al ervaring kunnen opdoen met het microklimaat. Er groeit al een boswilg, acacia, eikje, kers, perzik, brem, granaatappel, amandelboompje en olijfboompje. Inheemse en mediterrane heesters dus. Van de ingezaaide inheemse kruiden blijken ook al een aantal soorten blijvers te zijn. Erg leuk is dat een vlinderstruik spontaan een plekje in de vlinderkas heeft gevonden. Als er vlinders in de tuin zijn, zijn ze ook altijd meteen in de kas. Behalve aan info en educatie over vlinders moet de kas ook ruimte bieden om te verpozen. Bij een aanrechtje kan een kop koffie en een versnapering worden genomen. De zitplekjes vormen een ontspannen rustplek voor wandelaars en fietsers. De verdiepte ligging maakt dat het klimaat in de kas ook in de zomer nog acceptabel is. Bescherming tegen wind en regen maken het terrasgevoel ook in

voor- en najaar mogelijk.

Onder een terrasje komt een ruïne/grotachtige subruimte, die 's winters nog makkelijk te verwarmen is. De bezoeker komt via de noorduitgang in het bos weer boven de grond. Een uitbundige vegetatie met daslook, bosanemoon bepaalt hier de sfeer. Aanplant van o.a. lindeboompjes (gerealiseerd) geven een gunstige strooisellaag.

De mijngang loopt onder een puinheuvel op de overgang kas/tuin met aan de zonzijde een droge sfeer met rotsplanten en aan de schaduwzijde een vochtige sfeer met varens en mossen. Opslag en geleiding van het hemelwater van de kas maakt dit spelen met vocht mogelijk. Ook zal een klein watervalletje in de kas zorgen voor het geluid van kabbelend water en via verdamping het klimaat positief beïnvloeden. Het zijn grote woorden, maar 'canyon' en 'bergpaspad' typeren het reeds bestaande reliëf en de sfeer in de kas.

Het achterste (noordelijke) deel van de tuin herbergt behalve het 'bos', ook een heuvel, die zowel een zichtlijn over de hele tuin, als ook een doorkijkje naar het landschap biedt. Voorjaar 2015 is door Ecocare een vijver gerealiseerd. De Ada Hofman-methode zorgt voor helder water zonder gebruik van filtersysteem e.d. Een steigertje maakt het mogelijk om de voeten in het water te laten bengelen. De vijver wordt gevoed met hemelwater van de kas. Het overtollige water infiltreert in de randen van de vijver. Het ontwerp houdt rekening met wisselende waterstanden. Een van de bestaande bomen in de achtertuin moet nog worden uitverkoren om een boomhutje/zitje te herbergen. Vanuit een verscholen veilig plekje het landschap in spieden is een gevoel dat ik kinderen niet wil onthouden.

Omgeving/landschap

Qua natuur en landschap heeft Asselt zeer veel te bieden. Ervaring uit opleiding en vorige baan in combinatie met de praktische benadering van kijken naar en bestuderen van natuur en landschap in de woonomgeving hebben dit besef handen en voeten gegeven. Deze passie heb ik gebruikt om in samenwerking met de Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen, hoeve Genaenhof en Staatsbosbeheer een ommetje te realiseren. Vervolgens heb ik via het subsidie instrument Groen Blauwe Diensten en in opdracht van respectievelijk de eigenaar van hoeve Genaenhof en de pachter van hoeve Genaenhof landschapselementen aan kunnen leggen. Een andere landschappelijke activiteit is de realisatie van kruidenrijke vlindervriendelijke bermen. Nu de Groene Helden-aanvraag is afgewezen, is het zoeken naar nieuwe mogelijkheden. De gemeente Roermond heeft onder andere vlinders en bijen tot speerpunten van natuurbeleid gemaakt.

Een reeds lopende landschappelijke activiteit is de exploitatie van een moestuin op een historisch verantwoorde plek bij hoeve Genaenhof. Dit in samenwerking met de eigenaar. Ongeveer twaalf gebruikers telen hier hun groenten zonder daarbij chemische middelen te gebruiken.

Verbinden/uitdragen/promoten

Via het inschakelen van vrijwilligers, de samenwerking met diverse partijen zoals de MHVS, Staatsbosbeheer, Boeren met Natuur, Stichting Emmaus Perspectief, de klussendienst van MET ggz zijn reeds verbindingen gelegd met maatschappelijke organisaties. Het is zaak om ook een groot publiek te interesseren voor natuur en landschap in Asselt. Eigen-

naren van tuinen, beleidsmakers en beheerders van het groen kunnen via een bezoek aan de natuurtuin kennis maken met een natuurlijke inrichting, het hergebruik van materialen en natuurvriendelijk groenbeheer. Internet, sociale media en gerichte mailings zijn daarvoor geëigende middelen. Er komt een website over de natuurtuin, als onderdeel van het omringende landschap. Daarnaast worden activiteiten ontplooid die bekendheid geven aan de natuurtuin en de ideeën hierachter uitdragen.

Hulp

Heeft u interesse mee te helpen om Asselt nog mooier te maken dan het al is? Bij het beheer van het ommetje, maar ook bij de ontwikkeling van de Natuurtuin, met name ook bij het promoten van de Natuurtuin en Asselt als landschappelijk waardevol gebied, kunnen we nog wel wat hulp en ondersteuning gebruiken. Neem gerust contact met mij op; Harry Cuypers (Natuurlijk Asselt) info@natuurlijkasselt.nl of 0615851187.

Resumé

Doelstelling: realisatie en exploitatie van een natuurtuin met verbinding met het omringende mooie landschap. Natuur- en landschapsbeleving wordt verder vormgeven en natuurvriendelijk groenbeheer uitdragen via een gerichte promotiecampagne en via een jaarlijks activiteitenprogramma. De tuin vervult een centrale rol in het uitdragen van het fraaie landschap rond Asselt. Met de inspanningen van afgelopen jaren en komende periode hopen wij de natuurtuin in 2018 in volle glorie te kunnen openen, zodat iedereen de tuin kan komen bezoeken.

Wat is het Aezelproject?

Er zijn heel veel mensen in Limburg, individueel of in verenigingsverband, die zich bezig houden met het vastleggen van informatie over de Limburgers en hun omgeving door de eeuwen heen. Daarbij gaat het om een schat aan in-

formatie zoals: genealogie, archeologie, landschappen, foto's, notarisaktes, bibliotheek, bevolkingsregisters, kerkhoven, kastelen,

kerken en kloosters, vervoer, handel, bedrijven, architectuur, taal per plaats, geologie, verhalen, film, geschiedenis enz.

Het doel van het AEZEL project (Archief voor Erfgoed van Zuid-Nederlandse Eigenaren en Leefgemeenschappen) is deze versnipperde erfgoed informatie in Limburg te digitaliseren, te bundelen en voor een breed publiek toegankelijk te maken via het internet.

Het is een innovatief en integraal geschiedenisproject, een systeem waarbij massaal historische gegevens worden ingevoerd in databases, die op hun

beurt weer geraadpleegd worden via landkaarten van nu of 1842. Van een huis, straat, familie of feit is op deze wijze veel informatie te vinden die vroeger nooit, of op verschillende plekken gevonden werd. Doordat de informatie wordt gevisualiseerd in kleuren is het ook nog eens laagdrempelig.

Door al deze informatie aan elkaar te koppelen in één platform ontstaat een geweldig beeld van de Limburgse samenleving door de eeuwen heen. Aan het project werken nu een 100-tal vrijwilligers in heel Limburg van Vaals tot Venlo.

In Roermond zijn 10 vrijwilligers sinds 2014 bezig met Roermond, Herten, Maasniel en Swalmen. In eerste instantie met het leggen van een basis in de vorm van kadastragegevens vanaf 1842. Daar worden nu andere gegevens, zoals foto's, aan gekoppeld. Vanuit de Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen heeft Harry Alers veel zaken aan elkaar gekoppeld. Als landmeetkundige en oud-kadaster medewerker kon hij dankzij Internet zijn werkzaamheden zelfs vanuit zijn huidige woonplaats Schiermonnikoog verrichten.

Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal wil net als veel andere heemkundeverenigingen helpen hier een concrete bijdrage aan te leveren en heeft projectleider Harrie Bär verzocht om na de ledenvergadering de aanwezige leden hierover te berichten. Als gevolg hiervan hebben zich spontaan vijf leden aangemeld om de helpende hand te reiken.

Hoe kun je helpen? De informatie die voorkomt op de oudste kadastrale kaart van 1842 wordt volgens een bepaald systeem door onze vrijwilligers vastgelegd. De informatie is ingescand en wordt aangereikt. Alle software wordt gratis ter beschikking gesteld, waarmee je vanuit thuis de gegevens kunt invoeren, dat hoeft zelfs niet vanuit Limburg te zijn. Wat we zien is dat de groep vrijwilligers hierin meestal verdeeld is: er zijn mensen die het graag thuis in een verloren uurtje doen, anderen zoeken

juist de groep op, voor hen zou wellicht het verenigingslokaal ideaal zijn. Maar dat regelen we later wel.

Eerst zoeken we een aantal vrijwilligers. Het Aezelproject m.b.t. de gemeente Beesel en voor de oude gemeente Belfeld moet nog worden opgestart. Daarvoor zoeken we mensen die de helpende hand willen reiken. Swalmen is al een heel eind uitgewerkt door het goede werk van Harry Alers, maar ook daar is nog veel werk te verzetten.

De besturen van de samenwerkende Milieu- en Heemkundevereniging Swalmen en de heemkundevereniging Maas- en Swalmdal bevelen dit project van harte aan.

Er is voor iedereen, die wil meedoen, ruim voldoende werk. Hartstikke mooi toch als je langs deze weg een heleboel te weten komt over je eigen woonplaats of een dorp verder? En je helpt hiermee op een geweldige manier een databank van de grond te krijgen waarvan te zijner tijd iedereen gebruik kan maken die meer wil weten over een dorp, een straat, een huis en al die andere onderwerpen die in het begin van dit stukje zijn genoemd. Iedereen kan het, tenminste...als je kunt typen.

Neem vrijblijvend contact op en wie weet hoor jij binnenkort tot de deelnemers aan dit bijzondere project.

Voor aanmelden of om meer informatie te krijgen, neem even via de mail of telefonisch contact op met Henri Smeets, Wieler 7, 6071 PD Swalmen (0475-502241), h_smeets@hotmail.com of met Herm Geraedts, Grindbank 16, 6071 SE Swalmen (0475-504687), hermgrd@gmail.com

In het najaar zal ook in Swalmen een avond gehouden worden waarin projectleider Harrie Bär een verhaal over de betekenis en de voortgang van het Aezelproject zal vertellen.

Voor details, zie ook www.aezelprojek.nl.

Tijdreis

Topografische veranderingen in de laatste twee eeuwen.

Het kadaster van Nederland heeft een site ontwikkeld waarmee je door het verschuiven van een knop op een tijdlijn tussen 1815 en 2015 de topografische veranderingen in het Nederlandse landschap kunt volgen. Je kunt het ook laten afspelen door op het afspelenknopje te drukken waarna elk opvolgend jaar automatisch vijf seconden in beeld is. Het mooie is dat je ook kunt inzoomen op details. De site is te vinden op: www.topotijdreis.nl.

Meis

Hae liek te gruije
wo se bieje sjteis,
dae neet meer oet ós landjsjap
weg te dinke meis.

Efkes nag
den is 't oet zich
op 't Limburgs landj
weer ram bedorve
door dae wildjgreune wandj,

want det sjteurt nag 't meis
aan dae verrekde meis.

Veur 'tzelfde geldj
loup ich toch lever
langs 'n aerpele-
of kaoreveldj.

Groenstrook naast de Robijn te Swalmen

Gerry Nijssen-Severens

Om buurten leefbaarder te maken is groen in de openbare ruimte erg belangrijk. Tijdens het sprekersplein 2013 spraken bewoners van Swalmen de zorg uit over de groene identiteit van Swalmen. Tevens kwam de behoefte naar

voren aan meer groen en bloeiende planten in de eigen woonomgeving. Derhalve heeft de Dorpsraad dit onderwerp opgenomen in het Dorpsplan Swalmen. In de openbare ruimte van Swalmen bevinden zich meerdere kale/saaie locaties waar winst te

behalen is. De Dorpsraad heeft daarom besloten om een start te maken met de opwaardering van één van deze locaties, namelijk de Wadi Robijn, in gebruik als opvang en infiltratie voor hemelwater van de basisschool, de Robijn en omliggende verharding.

In november 2015 vond een inloopavond plaats waarbij de werkgroep groen van de Dorpsraad opwaardeerplannen van de groenstrook gelegen naast de Robijn presenteerde. Tijdens deze avond zijn gesprekken gevoerd met omwonenden

en belangstellenden, en ideeën uitgewisseld over het conceptontwerp. In overleg met de gemeente Roermond zijn geopperde aanvullingen en ideeën onderzocht en daar waar mogelijk in het ontwerp aangepast. Het definitieve plan van aanpak is in januari 2016 door het College van Burgemeester en Wethouders goedgekeurd.

Op Boomfeestdag woensdag 16 maart heeft tussen 11.00 en 12.00 uur de feestelijke opening van deze opgevoerde groenstrook plaatsgehad. De openingshandeling is verricht door de wethouders Raja Fick en Gerard IJff van de gemeente Roermond. Op deze ochtend hebben de leerlingen van groep 8 van BS De Octopus in het kader van Boomfeestdag 2016 het kleinere plantgoed geplant. Zij hebben in de voorfase al meegedacht over de plannen van de opwaardering.

De planters, Marcel van Melick, Marcel Beurskens en Roeland van Os, hebben een dag van te voren een ± 25 jaar oude grote vleugelnootboom (*Pterocarya fraxinifolia*) en 3 perenbomen geplant aan de rand van de Wadi. Deze bomen zijn afkomstig van respectievelijk de firma's Lappen uit Kaldenkirchen en Polmans uit Swalmen.

Nadat mev. Fick, dhr. IJff en voorzitter Wim Suilen van de Dorpsraad Swalmen een toespraak hebben gehouden, legt Coen van Wijnhoven (Dorpsraad) uit wat groep 8 kan doen. Zij gaan aan de slag met

de meegebrachte scheppen van het IVN, de organisatie die ieder jaar Boomfeestdag organiseert.

Toekomstwensen van de kinderen, verzameld in een koker, worden bij de vleugelnootboom in de grond gestopt. Verder wordt er door een aantal leerlingen een bijenhotel (door de kinderen op school al klaargemaakt) gevuld.

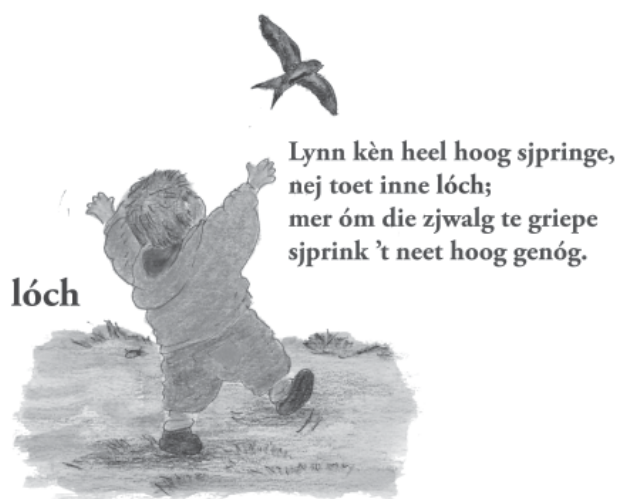
Naderhand worden een bloemenmengsel, hagen (o.a. gemengde haag) en bosplantsoen (o.a. hondsroos, hazelaar, witte kornoelje en gelderse roos) geplant op open stukken van de Wadi. Tevens worden in de toekomst een knuppelbrug en stappalen gerealiseerd in het plan.

Ondanks het mooie doch koude weer kwamen veel belangstellenden uit de omgeving een kijkje nemen.

Mien eerste Zjwaams

In de laatste 9 afleveringen van dit blad stond telkens een pagina met dialectverjes bij plaatjes voor peuters en kleuters. Intussen zijn er 180 klaar en gebundeld in een boekje dat 1 oktober a.s. gepresenteerd wordt.

Bij deze Biejeingezeumerd treft u een folder met bestelformulier aan. Geïnteresseerde leden van Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal kunnen daarop extra aangeven dat ze hun exemplaar willen afhalen of laten bezorgen via HVMS, zodat ook zij geen verzendkosten hoeven te betalen.

Een half jaar dwangarbeid en heel veel geluk (2)

Pierre Peeters. Bewerkt door Pierre Verstappen

Overlevingsdrang en ongelofelijk geluk, dat zijn de sleutelwoorden voor deze periode in het leven van Vader Lei Peeters (50) en zoon Pierre (17).

Naar strafkamer Hückelhoven

Na Niederkrüchten moesten de dwangarbeiders naar het strafkamer Hückelhoven. Daar kwamen ze in barakken terecht en hen werd medegedeeld dat als er één zou ontsnappen de rest zou worden doodgeschoten.

’s Morgens om 5 uur moesten ze op appel verschijnen en dan werden ze gedruild en getraind als soldaten. Ze moesten in de 60 cm hoge sneeuw in de houding gaan staan. En daarna ‘hinleggen’ en ‘opstaan’ en als je een uur gerend had in de bittere kou mocht je inrukken. *Deze bittere kou gaat een steeds grotere rol spelen... En daarbij slechte kleding, karig eten en steeds angst en dreiging.*

En deed je een poging om weg te gaan, dan moest je terugkomen. En begon de exercitie opnieuw.

Vader was ‘Stubeälter’ (kameroudeste) en verantwoordelijk voor hun barak. Hierin zaten ongeveer 14 mannen. Als de lange SS-er Hans binnenkwam, moest iedereen in de houding gaan staan. Vader meldde allen present, maar hij had zijn hoed nog op. Lange Hans sloeg hem ondersteboven en hij rolde over de vloer... Pierre was woedend maar kon niets doen.

Na enkele dagen buiten in de kou zochten de Duitsers 50 vrijwilligers om in Holland!!? aan het front te werken.

Op transport: vol angst en desoriëntatie

Vader Lei en Pierre werden ‘vrijwillig’ aangewezen. Ze kregen ieder een brood en wat worst en werden op vrachtwagens gesmeten (schnell, schnell) en na enkele dagen reizen stond er een trein klaar. Men gooide hen in veewagens. Ze wisten helemaal niet in welke plaats ze waren en per trein vertrokken ze naar een voor hen onbekende bestemming. De reis naar Holland duurde wel erg lang... Het waren niet de wagons van nu. Ze moes-

ten erin en niet meer eruit. Klaar!

Onderweg maakten ze de nodige aanvallen en bombardementen mee. Je moet een beetje *geluk* hebben... Toen de trein stopte, schrokken ze geweldig. Ze zouden toch naar het front in Holland gaan? Maar op de bordjes stond: Berlijn!

Vader keek Pierre aan en zei: “Godverdomme wat zijn we toch begonnen...”

Eindbestemming Berlijn

’s Avonds werden ze in schepen gedumpt in de Wannsee (bij Berlijn). Ze werden ontluisd, wat intussen heel hard nodig was. Op dat ontluisen onder die grote sproeiers hadden ze het niet erg. Uit die sproeiers kon net zo goed gas komen in plaats van water. Want links en rechts hoorde je weleens wat... Ze moesten hun burgerkleren inleveren en kregen daarvoor in de plaats een soort Italiaanse militaire pakjes. Deze waren groen net als die van de Duitse militairen. Dat was best een nadeel. Want als je als ‘vrijwillige’ frontarbeider aan het front verwisseld werd met een Duitse militair dan vormde je een geweldige schietschijf.

’s Nachts waren er weer bombardementen en beschietingen. De ‘shrapnels’ waren berucht. Dat waren granaten, die bij het neerkomen uit elkaar spatten en hevige schade en verwondingen konden aanrichten. Maar ze hadden *geluk*.

De volgende dag werd gevraagd om vrijwillig de eigen kleding te schenken aan de slachtoffers van de bombardementen in Berlijn (maar...die kleding was al lang weg). Toen ging het naar de grote SS-kazerne Berlitzhof. Er werd hen duidelijk gemaakt dat er ’s morgens om 4 uur een SS-er naar binnen zou komen om hen te wekken met een fluitsignaal. Ze moesten dan opstaan, heel snel uit de kribbe komen en in de houding gaan staan. Eenmaal buiten kwam een SS-er langs voor inspectie en dan mochten ze na een poosje terug. Het was half januari en ontzettend koud. Het vroor wel twintig graden. Soms, om hen te drillen, moesten ze op appel naar de Alexanderplatz en daarna onmiddellijk terug naar de kazerne.

En koud! Volgens de Duitsers moesten ze zich niet aanstellen en maar eens denken aan hun kamers aan het Oostfront.

"Nou én", zuchtte Pierre... het waren toch zijn kameraden, niet de onze. En honger!! De soep was zo 'naat' (dun), daar zat niets in. Je had *geluk* als in jouw portie eens een koolblad dreef. En was ze op, dan moest je de volgende dag maar terugkomen. Op een keer kregen ze een broodje. Ja, dat moest dan wel met 4 of 6 man gedeeld worden. Dus je kreeg zowat 4 cm. Dat werd werkelijk met een soort duimstok afgemeten.

Op een keer lag vader in bed of beter in een houten krib met wat stro en heel veel luizen. Wilde je kunnen slapen, dan moest je wel eerst die luizen vangen.

Vader bewaarde een stukje van dat brood onder zijn kussen en toen hij 's nachts sliep, had Pierre dat opgegeten. Deze had er direct spijt van en dacht: "Godverdomme nu maak je me toch ook weer wat". Maar die honger....die was zo vreselijk...

Een paar dagen erna toen ze 's avonds niet hoefden te werken, liep hij langs een huis en zag dat twee oudere vrouwen veel moeite hadden met het uitkloppen van een tapijt over een mattenrek. De mannen van hen waren ook in dienst, zo hoorde hij later. Hij hielp hen toen mee en vroeg of ze geen snee brood hadden?

"Oh ja, kom maar binnen". Hij kreeg wat brood en zei dat hij zijn vader ook nog bij zich had. Ook voor hem kreeg hij wat brood en ze zeiden dat hij de volgende dag maar weer terug moest komen. Wat een *geluk* dat ze hun honger een beetje konden stillen. Er gingen een paar dagen voorbij en hij belde weer aan. Maar toen zaten er een paar van die smerige SS-ers in dat huis en die vroegen wat hij kwam

doen. Hij vroeg toen maar of die vrouwen er nog waren maar dacht tegelijkertijd: "Nu moet je gauw maken dat je wegkomt, anders ben je zo weer de sigaar." Weer veel *geluk* gehad.

In de SS-kazerne Berlitzhof kwamen vader Lei en zoon Pierre bij Hollandse jongens terecht die in de kampen Amersfoort en Vught hadden gezeten. Het waren er ongeveer 500. Die werden voor de keuze gesteld: 'vrijwillige' frontarbeider of naar een Duits concentratiekamp. In het Duitse vakjargon waren die vrijwilligers HIWI'S (Hilfswilligen). De keuze voor HIWI was dus gauw gemaakt.

Overigens werd die frontarbeid wel heel ruim uitgelegd. Samen met deze jongens kregen ze al direct een training om te vechten met pantserfausten en mitrailleurs tegen de Russen. Dus geen arbeider, maar frontsoldaat!!!

Als ze er nog één of twee weken langer waren geweest, hadden ze ook aan het front moeten vechten. Bijna hadden ze hun ook zo'n pantserfaust om de nek gehangen. Je kon nee zeggen, dus weigeren, maar dan lag je al dood op de grond voordat je uitgesproken was.

Voor de Duitsers was de toestand zo grimmig en hopeloos dat ze alles en iedereen mobiliseerden om mee te vechten aan het front. Maar om de een of de andere reden hadden Lei en Pierre weer *geluk*.. De eerste nacht dat ze in Berlijn lagen, werd er brood gebracht op een open wagen. Daar vlogen vier Hollanders op af. Even later lagen ze er allemaal naast. Doodgeschoten!

Je kon ook niet schrijven. Je was alles kwijt en ook je papieren waren weg. Iemand die een potlood of een stukje papier had, stond gelijk voor de muur.

Vader Lei en zoon Pierre moesten ook de rangen van de militairen leren. Dat viel niet mee, Pierre moest geregeld met een krukje 100 kniebuigingen maken totdat hij het begreep.

Berlijn werd verschrikkelijk gebombardeerd en werd ook wel eens onder vuur genomen door Duitse vliegtuigen (met fosfor). Dit ging dag en nacht door. In Berlijn was

Dwangarbeiders (in burgerkleden). Internetfoto Oostfront. Fotograaf onbekend.

het 's nachts net zo licht als overdag, want die 'Phosfor leuchten' brandden als een fakkel.

Deze Duitse vliegtuigen waren door de Russen buitgemaakt (dat hoorden ze later pas) en hiermee bestookten de Russen dus Berlijn. Na de oorlog was Berlijn volledig in puin geschoten.

Van die vijfhonderd jongens uit Amersfoort en Vught zijn er nog geen honderd levend teruggekomen. Wat wil je ook als frontsoldaat?

Inmiddels kwamen Lei en Pierre in Schwedt aan de Oder terecht. De Oder was de grens tussen Duitsland en Polen. De Russen zaten aan de Poolse kant van de Oder en zij aan de Duitse kant. De Russen waren in opmars en hier bij de Oder moest een verdedigingslinie komen.

's Nachts moesten ze werken en overdag konden ze een beetje slapen. Het werk bestond uit loopgraven en bunkers maken aan de Oder en het Oderkanaal. Dit hebben ze vier weken moeten doen, daarna werden ze op transport gesteld naar het front in Rusland.

Daar kwamen ze rechtstreeks in een hel terecht. Het was niet alleen vanwege de oorlog, maar ook door de Siberische kou, slechte kleding en voeding.

Toen was de vijand wel verrekke dichtbij. Wat hebben ze aan dat front een angst uitgestaan! En dan had je van die klootzakken, die hielden vanuit de loopgraaf een muts omhoog en dan kwam er weer een salvo.

En 's avonds als zij aan het werk waren, waren de Russen aan het zuipen. Maar ze hebben alles overleefd dankzij een beetje *geluk*.

Op een gegeven moment moesten ze terugtrekken naar Schwedt.

Hier heeft Pierre een week in het lazaret gelegen met zogenaamde maagklachten. Hij mankeerde in werkelijkheid niets. De dokter werd ontzettend kwaad op hem, want Pierre kwam 's morgens en 's avonds. Hij kon het zagezegd niet meer uithouden. De dokter commandeerde: "Morgenvroeg om 9.00 uur moet je in 't lazaret zijn". Pierre dacht: "Daar moet ik zijn, daar is het beter dan hier". Want enkele kameraden waren er al eerder geweest en die waren aardig opgeknapt. Bovendien kon zijn vader elke dag op bezoek komen en hij kreeg wat te eten van het personeel. Na ongeveer een week zei de dokter: "Als het morgen niet beter is, word je geopereerd". Pierre dacht: "Ik ben nog altijd 'aliek'

weggekomen maar hoe dit moet aflopen"? 's Morgens vroeg de dokter. En? Pierre antwoordde: "Nou het gaat wat beter". En de dokter geloofde dat. Dus weer onvoorstelbaar *geluk* gehad.

De Russen rukten verder op en de Duitsers moesten terugtrekken. Pierre hoorde later dat er 80.000 mensen op de terugtocht waren: Polen en Oost-Duitsers; ze liepen met hun hele hebben en houden, met karren en paard en wagen richting westen. Vader en zoon Peeters liepen mee. Soms konden ze 's avonds in een schuur liggen. Ze hadden weinig te eten en het was bitter koud.

Hier speelden zich verschrikkelijke taferelen af die in hun geheugen gegrift staan. Die ellende, dat was gewoonweg verschrikkelijk. Deze vluchtelingen die voor het front uit terugtrokken, waren meestal vrouwen. Want hun mannen waren op de een of andere manier gevorderd en ingezet door de Duitsers. Die vrouwen liepen allemaal met kinderwagens en hun kinderen dag en nacht door, niets te eten, niet kunnen slapen, bitter koud. Die vluchtelingen trokken voor de Russen en de Amerikanen uit, en SS-ers liepen erlangs met hun honden. En wie niet mee kon moest naast de weg gaan liggen en kreeg een nekschot. En of er nu doden lagen met het hoofd of de benen eraf, terugtrekkende Duitse militairen reden er met hun voertuigen gewoon overheen. Hier is het trauma ontstaan waardoor Pierre nooit in een auto heeft willen rijden. En onderweg maar steeds weer die bombardementen.

Op een gegeven moment kwamen ze bij een vier-sprong. Daar liepen weer tienduizenden mensen alle kanten op, want je wist ook niet meer waar je naartoe moest. Vaak waren de borden en richtingaanwijzers weggehaald om de vijand te misleiden. Complete chaos dus.

En ze hebben weer geluk gehad dat ze net een goede weg uitkozen: de Amerikanen tegemoet.

De oprukkende Russen waren barbaren. Ze joegen iedereen de kelders in en smeten er handgranaten achteraan. En dan ging het weer verder. Het waren vaak van die hele jonge 'menkes' van 15 jaar die in de tanks zaten. Ze hadden gouden ringen en horloges om. Deze sneden ze af van de lijken welke langs de weg lagen.

Zelfs Pierre heeft een keer iemands schoenen afgepakt omdat hij echt niet meer kon lopen zonder schoenen aan de voeten. In tijden van nood...."